

A photograph of a man with a mullet hairstyle, wearing a grey suit jacket, white shirt, and red tie. He is looking to the right. In the background, several hockey players in white jerseys and blue helmets are visible. One player's stick has "MONTREAL" written on it. The scene is set in a hockey rink.

HANNU KAUALA

MIES JOKA VEI LEIJONAT MITALEILLE

PENTTI MATIKAISEN JÄÄKIEKKOELÄMÄ

TAMMI

HANNU KAUHALA

MIES JOKA
VEI LEIJONAT
MITALEILLE

PENTTI MATIKAISEN
JÄÄKIEKKOELÄMÄ

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI
HELSINKI

Kuvalähteet mainitaan kuvien yhteydessä.

© 2016 HANNU KAUHALA JA KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI

ISBN 978-951-31-8166-6

PAINETTU EU:SSA

SISÄLLYS

RISTIRIITOJEN SIR PENTTI	7
1. VARHAISVAIHEET JOENSUUSSA	11
2. PELAAJASTA VALMENTAJAKSI	32
3. HUIPULLE OULUSSA	56
4. ENSIKOSKETUS MAAJOUKKUEISIIN.	91
5. PRONSSIA MYÖS HIFK:SSA.	114
6. SUURI MENESTYS CALGARYSSA	141
7. KOTIKISAT TURUSSA	171
8. PRONSSIA KANADASSA	192
9. MM-HOPEAA PRAHASSA	211
10. EROTTAMINEN MAAJOUKKUEESTA	224
11. SM-LIIGAAN JA SAKSAAN.	236
12. VENÄJÄLLE JA POIS	258
13. HIFK:N TOIMITUSJOHTAJAKSI	266
14. AINA SATTUU JA TAPAHTUU	278
15. VIIMEISET JÄÄKIEKKOTEHTÄVÄT	321
16. TERVEYS PETTI	337
17. MITÄ VALMENTAMINEN ON?.	344
LIITE: TILASTOT	359
HENKILÖHAKEMISTO	361

Ristiriitojen Sir Pentti

Pentti Matikaisen päävalmentajakajon aikana päättyi suoranaisten mitalittomuuskirous Suomen jääkiekkoliigassa, kun maajoukkue oli hopealla Calgaryn olympialaisissa vuonna 1988. Eikä tämä jäänyt ainoaksi menestykseksi, sillä vuonna 1991 Suomi oli pronssilla Canada Cupissa, nykyisen World Cupin edeltäjässä, ja saman kauden päätteeksi tuli vielä MM-hopeaa. Näin oli ensimmäinen mitalisija saavutettu jokaisessa arvokisamuodossa. Mutta näistä historiallisista saavutuksista huolimatta Matikainen erotettiin vain vuotta myöhemmin. Tämäkin oli historiallista, sillä kyseessä oli ensimmäinen kerta, kun Suomen maajoukkuevalmentaja joutui lähtemään kesken sopimuskautensa.

Tapahtumat kuvaavat hyvin Pentti Matikaisen kokousta: niin hänen saavutuksensa kuin muiden näkemykset hänestä ovat täynnä ristiriitoja.

Maajoukkueen kohdalla hän on jäänyt lähes unohtuksi, kun herkästi mielletään menestyksen alkaneen vasta hänen seuraajansa aikana saavutetusta maailmanmestaruudesta. Näin ei ollut, mutta silti Matikainen unohtettiin pitkään jopa tahallisesti.

Ennen maajoukkuejaksoaan, sen aikana ja sen jälkeen Matikainen toimi päävalmentajana SM-liigassa viidessä seurassa. Vain kaksi valmentajaa on liigassa saavuttanut enemmän mitalisijoja kuin Matikainen, ja kumpikin heistä oli hänen aiempia kakkosvalmentajiaan. Kuitenkin ensimmäinen kysymys on: monta pronssia, mutta miksei yhtään mestaruutta?

HIFK:n toimitusjohtajakaudellaan Matikainen sai lempinimen Sir Pentti. Se oli ensin täynnä kunnioitusta, mutta muuttui lopulta pilkkanimeksi. Muistissa on, että suorastaan myrskyisät vuodet toivat seuralle vain yhden pronssin. Sen sijaan unohduksiin on jäänyt hänen merkittävä panoksensa seuran nykyisen organisaation luomisessa.

Samoin kuva Matikaisesta ihmisenä on ristiriitainen. Älykkyyttä, johdonmukaisuutta ja uudistushalua ei kukaan kiistä, mutta häntä on myös pidetty omahyväisenä, itsekkäänä ja ylimielisenä. Hänet tuntevilla on aivan päinvastainen käsitys. Heidän mielestään Matikainen on muut huomioiva, mukava, huumorintajuinen ja reilu.

Osin kuva syntyi hänen menetelmistään valmentajana. Kun uutta luodaan ja suuria saavutuksia haetaan, väistämättä joku jää jalkoihin. Näin on aina ja kaikkialla ollut, ja sama koskee myös Matikaista. Mutta tämä ei tarkoita, että näin syntynyt kuva olisi oikea. Osin tuo kuva perustui Matikaisen käyttäytymiseen, ja hän myös loi sitä itse tarkoittamattaan, mm. aikanaan kuuluisalla pukeutumisellaan. Muista erottuminen luo herkästi myös negatiivisia mielikuvia. Eikä metsästys ole nykyisessä kaupunkikulttuurissa muodinmukainen harrastus vaikkapa golfin pelaamiseen verrattuna.

Muutosprosessien toteuttaminen vaatii välillä kovia-kin otteita ja usein muiden mielipiteiden sivuuttamista, joten ristiriitatilanteita syntyy helposti. Mutta toimet pitäisi pystyä erottamaan niiden takana olevasta ihmisestä. Matikaisen kohdalla näin ei ole käynyt, vaan menetelmät ja henkilökuva ovat paljolti kulkeneet käsi kädessä.

Tämän ristiriidan olen itsekin helposti havainnut. Tunsin Pentti Matikaisen hyvin jo hänen toimiessaan Kärppien päävalmentajana 1980-luvulla ja tutustuin häneen yhä paremmin hänen muutettuaan perheineen Helsinkiin niin HIFK:n kuin maajoukkueen päävalmentajaksi. En voinut olla ihmettelemättä tätä erikoista kuvaa hänestä, sillä pohjimmiltaan Matikainen on oikeastaan aika vaatimaton ja perinteinen henkilö, jonka parisuhdekin on kestänyt jo pian viisikymmentä vuotta. Se ei nykypäivänä ole ihan tavallista.

Tärkeintä ovat kuitenkin hänen vaiheensa valmentajana. Merkittävintä niissä oli valmennusperinteiden uudistaminen ja itseluottamuksen istuttaminen jääkiekkoiluun. Kaikki ideat eivät suinkaan olleet hänen omiaan, mutta tärkeintä ei ollutkaan ideointi, vaan toteuttaminen. Menestykset tulivat sitten näiden prosessien tuloksena.

Jotta Matikaisen saavutukset aukeaisivat selkeästi, tässä kirjassa hänen uraansa on pyritty käsittelemään sekä sellaisenaan että asettamalla se suurempaan viitekehykseen. Mutta kuva jäisi vaillinaiseksi ilman hänen valmennusperiaatteitaan ja -näkömyksiään, joista hän kertoo kirjan viimeisessä luvussa. Toivottavasti kokonaisuudesta syntyy selkeä kuva niin miehestä, joka vei Leijonat mitaleille, kuin sen vaatiman prosessin syistä ja vaiheista.

Tätä kirjaa tehtäessä Matikainen kertoi avoimesti elämästään ja urastaan ylä- ja alamäkineen pyrkimättä mitenkään vaikuttamaan kirjoittajan mielipiteisiin ja tulkintoihin. Ne vain monta kertaa olivat samanlaiset.

Kirjan kirjoittaminen ei olisi ollut mahdollista ilman lukuisten hänen uraansa sivunneiden ja siihen vaikuttaneiden henkilöiden auliisti kertomia omia näkemyksiään. Kiitos heille kaikille.

Kiitoksen ansaitsee myös tekstin lukenut ja siihen korjausehdotuksiaan tehnyt pitkäaikainen ystäväni ja monissa kirjoissani minua auttanut Matti Hannula. Samoin kiitos kuuluu teoksen kirjoittamista taloudellisesti tukenneille Suomen tietokirjailijat ry:lle ja Helsingin Urheilutoimittajille.

Erityisen kiitoksen ansaitsevat niin kustantaja Tammi kuin sen innostava tietokirjallisuuden kustannuspäällikkö Markku Aalto sekä uuttera kustannustoimittaja Iiro Kuuranne.

Teoksen virheet ovat kuitenkin vain kirjoittajan omia.

Helsingissä toukokuun 23. päivänä 2016

Hannu Kauhala

1. Varhaisvaiheet Joensuussa

URBAANIJUNTTI PIELISENSUUSTA

Kun Frank Moberg palkkasi vuonna 1987 Pentti Matikaisen HIFK:n päävalmentajaksi, hän puhui urbaanijuntista. Pohjois-Karjala on kaukana Helsingistä, ja siksi Moberg puhui juntista. Mutta uusi valmentaja oli kotoisin Joensuusta ja tuli Helsinkiin Oulusta, joten ainakin urbaani-puoli tuosta sanasta oli kohdallaan.

Oikeastaan uusi valmentaja oli syntynyt Pielisensuussa, joka voi herättää mielikuvan Pohjois-Karjalan nykyään muuttotappiovaltaisesta maaseudusta. Mutta kyse on Joensuun toisesta puoliskosta, joka liitettiin kaupunkiin vuonna 1954 Pentin ollessa vielä pieni lapsi. Ennen liitosta kaupunki koostui lähes pelkästään ruutukaavakeskustasta, ja monet asuinalueet olivat kaupungin ulkopuolella. Noihin aikoihin Pielisensuu olikin isompi kuin Joensuu, kun asukkaita oli noin 13 000. Liitoksen jälkeen Joensuun asukasmäärä oli noin 24 000. Käytännössä Matikainen on siis joensuulainen.

Pielisjoki oli kaupungin ja kunnan välissä, ja siitä kumpikin sai nimensä. Joen kautta alueen suurjärvi Pielinen laskee kaupungin eteläpuolella olevaan Pyhäselkään ja

edelleen Saimaaseen. Ulkopuoliselle Pielisensuu-nimi voi olla jopa harhauttava, sillä Joensuusta on matkaa pohjoiseen isolle järvelle lähes sata kilometriä eli suunnilleen saman verran kuin etelään Savonlinnaan.

Joensuu on aina ollut laajan alueensa keskus, kun se oli aikoinaan iso teollisuusyhdyskunta hallintotehtäviensä ohella. Viimeistään Joensuun yliopiston perustamisen (vuonna 1969) jälkeen kaupunki on ollut myös merkittävä koulutuspaikkakunta. Pohjois-Karjalan laajan maaseudun väkimäärä on hitaasti laskemassa, mutta Joensuu on kukoistava keskus, jonka asukasmäärä on viimeisten kuntaliitosten jälkeen jo reilusti yli 70 000. Sen keskusta on myös onnistuttu pitämään vilkkaana ja elävänä, kun ”ostosparatiiseja” ei ole liikaa pystytetty keskustan ulkopuolelle. Näin on vältetty se keskustojen näivettyminen, joka vaivaa liian montaa suomalaista kaupunkia.

SURUA PERHEESSÄ

Vaikka kunnat yhdistyivätkin, Pentin – tai oikeastaan Penan, kuten niin monia Penttejä kutsutaan – lapsuus ja nuoruus kuuluivat pääosin joen itäpuolella Pielisensuussa. Siellä on yhä hänen lapsuudenkotinsa Vehkalahdentiellä. Hänen isänsä Heikki oli töissä Lihakunnassa teurastajana ja äiti Vieno ammattikoulussa siivoojana. Molemmat ovat karjalaisia, äiti jopa nykyisen rajan takaa.

Vuonna 1931 syntynyt Vieno on nuorin peräti 17-lapsisesta perheestä. Mitään erikoista uskonnollista taustaa Ollikaisen perheellä ei ollut; lapsia vain syntyi. Kotitila oli Ryttyssä lähellä Sortavalaa, ja sieltä perhe joutui sotien aikana kaksi kertaa evakkoon. Ensin sijoitus-

paikka oli talvisodan aikana lähellä Oulua, ja kun perhe oli palannut kotiin jatkosodan alussa ja joutui lähtemään uudelleen evakkoon vuonna 1944, uusi sijoituspaikka oli Pyhäselkä, joka nykyään kuuluu Joensuuhun. Sieltä löytyi myös uusi kotitila.

Pena on yhden kerran käynyt vanhoilla paikoilla rajan takana, vieraillessaan 2000-luvulla vanhassa Valamossa. Linja-auton kuljettaja tunsu hyvin paikat ja löysi helposti myös Ollikaisen tilan.

Ollikaisten uuden kotitilan lähellä oli Matikaisten tila, jossa Heikki oli yksi kuudesta lapsesta. Hän oli syntynyt vuonna 1923 Kiihtelysvaarassa, joka nykyisin myös kuuluu Joensuuhun. Noihin aikoihin ei paljon liikuttu, joten oli aika luonnollista, että lähitilojen nuoret menivät tavattuaan myös naimisiin. Vieno oli vasta 17-vuotias, kun häät vietettiin vuonna 1948.

Lihakunnasta tuli Heikin työnantaja, mutta ensin hän oli eräänlainen pehtori – mikä maatalon pojalle sopikin – kun lihayrityksellä oli navetta ja pellot Pielisensuussa ihan nykyisellä kaupunkialueella. Tilan navetassa pidettiin karjaa teurastusta odottamassa ja viereisiltä pelloilta saatiin tarvittavaa rehua. Tilalla oli myös kaksi puutaloa, joista toisessa nuori perhe asui.

Kun teurastusmenetelmät kehittyivät ja odotusajat lyhenivät, Lihakunta luopui tilasta. Isä Heikki sai uuden työn teurastajana ja myös uuden asunnon. Pienen Pentin pihapiiri ei kuitenkaan muuttunut, sillä uusi koti oli vain 50 metrin päässä. Se oli matala kaksikerroksinen kerrostalo, jonka yritys oli työntekijöilleen rakentanut. Asuntoja oli vain ylimmässä kerroksessa, ja niitä oli kolmessa rapussa yhteensä seitsemän. Matikaisilla oli kaksio, mikä nyt voi tuntua ahtaalta, mutta heti sotien jälkeen tämä

oli hyvää asumista. Erilaisissa työväenasumismuseoissa käyneet ovat nähneet, mitä ahdas asuminen on todellisuudessa joskus ollut, kun suurellakin perheellä saattoi vielä sata vuotta sitten olla käytössään vain yksi huone. Vehkalahdentiellä ensimmäisessä kerroksessa oli saunatilat, pesutupa sekä Lihakunnan korjaamo, joka oli myös hyvä tukikohta kaikenlaiselle urheiluharrastukselle.

Elämänolosuhteet työpaikkoineen olivat siis Penan vanhemmille mukavat, mutta avioliiton alkuvuosia varjosti suru, kun kaksi kolmesta lapsesta kuoli hyvin nuorena. Ensimmäinen poika menehtyi jo heti synnytyksessä. Hätkasteessa hän sai nimen Kalervo. Pentti syntyi 5. lokakuuta vuonna 1950 ja kuuluu näin ollen vielä niin sanottuihin suuriin ikäluokkiin. Pian hän sai myös pikkoveljen Paulin, mutta tämä kuoli vuonna 1955 vain kaksivuotiaana.

– Olin vasta viisivuotias, mutta muistan hyvin käynnit Kuopion sairaalassa. Hänellä oli synnynnäinen sydänvika, kun sydämen läpässä oli reikä. Nykyään korjaaminen olisi jopa helppoa, mutta silloin pelkkä vian huomaaminen kesti pitkään. Silloisilla lääketieteen tekniikoilla ei lopulta ollut mitään tehtävissä.

Tämä tapahtuma löi leimansa Penan lapsuuteen ja nuoruuteen.

– Elin aika suojattua lapsuutta. Minua pyrittiin tarkasti varjelemaan, ja tekemisiini oli tiukat rajat, vaikka sain lopulta moottoripyöränkin. Käsitin kaiken kunnolla vasta, kun minulla oli oma lapsi. Olisi ollut vanhemmille hirveää, jos he olisivat menettäneet ainoansakin. En nuorena tietenkään ymmärtänyt asiaa, mutta itse vanhempana koin saman. Kun pojalla oli moottoripyörä, niin kunnolla nukkui vasta, kun tuttu moottorin ääni kuului pihalta.

JÄÄKIEKKOA OMALLA PIHALLA

Mutta naapurustossa oli lapsia vaikka kuinka paljon, ja alue olikin kuin luotu kaikille leikeille. Tilaa oli paljon, eikä jännittävistä paikoista ollut pulaa. Yksi harrastuksista oli urheilu, johon Pena oli sekä lahjakas että sopivankokoinen. Hän oli aina koulussakin yksi luokkansa pisimmistä. Vartta tuli lopulta 186 senttiä, joten poika oli pitkä.

Ajan tyyliin lajeja oli paljon, ja niitä harrastettiin harvojen kenttien ja muiden suorituspaikkojen lisäksi myös piholla ja muilla urheiluun sopivilla paikoilla. Yksi niistä oli oman talon taakse jäädytetty luistinrata, jonka Lihakunnan paikallisjohtaja Aimo Hoikkala halusi tehtäväksi. Hän oli innokas urheilumies, ja oli pitkään mukana SVUL:n Pohjois-Karjalan piirin johtotehtävissä. Hoikkalan myötä käyttöön saatiin jopa firman traktori, jolla tuotiin järvestä vettä heti ensimmäisten pakkasten saavuttua. Kun Pyhäselkä jäättyi, vettä saatiin Lihakunnan rakennuksista.

– Seurasimme paljon jääpalloa, joka oli silloin talvinen ykköslaji. Mutta itse pelasimme pihalla jääkiekkoa. Se oli ihan uusi laji Joensuussa, mutta oli paljon kätevämpää kuin jääpallo. Siinä pallo saattoi lentää minne vain, mutta kiekko ei tietenkään tehnyt samaa. Pienelläkin pelaajamäärällä sai aikaan pelin. Kolmekin kummallakin puolella riitti. Jääpallossa sellainen peli olisi ollut ihan älytön.

Nyt on helppo sanoa, että Matikaisen pohja jääkiekolle luotiin omalla pihalla, mutta silloin kyse oli tietysti vain lasten ja varttuvien nuorukaisten liikuntaharrastuksesta. Kukaan ei voinut edes kuvitella lajista joskus voivan tulla jollekin innokkaista lapsista elämän mittainen ammatti.

Myös jalka- ja lentopallo kuuluivat ohjelmaan. Niissä peleissä myös aikuiset olivat mukana.

– Jalkapallokentillä ei silloin ollut valaistusta, joten oli pelattava päivällä. Kerran kävi niin, että Lihakunta oli puulaakiloppuottelussa ja minua tarvittiin peliin. Meillä oli koulussa historiantunti, josta myyntijohtaja Ilkka Parikka tuli hakemaan minua. Opettajan vastustus loppui, kun Parikka sanoi rehtori [Juhani] Soilan pitävän peliä tärkeänä. Voitimme mestaruuden, ja Jussi oli muutenkin ensin suojelijani ja sitten hyvä ystävä.

Mistään ”filunkipelistä” ei Lihakunnan kohdalla ollut kysymys, vaan teurastamo oli luonnollinen kesätyöpaikka Vehkalahdentien pojille. Ensimmäisen kerran Pentti oli mukana 13-vuotiaana, jolloin joutui tekemään vielä vain kuuden tunnin työpäiviä. Vasta 15-vuotiaana sai tehdä täysiä päiviä. Eikä kyse ollut vain muutamista viikoista, vaan Lihakuntaan mentiin heti koulun päätyttyä ja siellä lopetettiin vasta, kun uusi lukukausi alkoi.

Enää Lihakunta ei ole Joensuussa, vaan toiminta siellä lopetettiin 1970-luvulla. Entisten tilojen kohdalla joen rannalla on hienoja kerrostaloja. Yhtiö tunnetaan nykyisin nimellä Atria.

– Siellä opin ensin makkaran valmistuksen, ja sitten olin lihanleikkaaja. Olen mielestäni yhä hyvä tuntemaan lihat niin kauppoissa kuin keittiössä, ja kokemuksistani on ollut paljon hyötyä myöhemmin metsästyksessä.

ROSKAKORISTA OPPIKOULUUN

Pielisensuussa olivat myös kaikki Penan koulut. Noihin aikoihin ei vielä ollut peruskoulua, vaan pohja oli kah-

deksanvuotinen kansa- ja kansalaiskoulu, josta saattoi neljän vuoden jälkeen hakea oppikouluun. Oppikoulussa keskikoulu kesti viisi ja sitten lukio kolme vuotta. Ensimmäiset kaksi vuotta Pena kävi Niinivaaran kansakoulua ja sitten kolme vuotta Nepenmäen kansakoulua. Ensimmäinen yritys karsintakokeen kautta oppikouluun epäonnistui, mutta toisella tärppäsi, vaikka tiukalla se oli.

– Isäni oli päättänyt, että minun piti päästä oppikouluun. Ensimmäinen yritys ei onnistunut, eikä toisella minun tulostani löytynyt mistään. Hän marssi sitten rehtorin puheille, ja lopulta hyväksytty paperini löytyi roskakorista. En tiedä, miten se sinne oli joutunut, mutta paikka oli tietysti tärkeintä. Ilman isäni sinnikkyyttä oppikoulu olisi minulta jäänyt käymättä.

Edessä oli oppikoulu uudessa Pielisjoen yhteiskoulussa, jota rehtori Soila oli ollut perustamassa. Vaikka karsintapaperi löytyikin juuri hänen roskakoristaan, hän oli kuitenkin merkittävä apu Matikaisen elämänvaiheissa ja myöhemmällä uralla. Hän oli ennen uutta koulua ollut Niinivaaran normaalilyseon eli Norssin rehtori, ja hänen voi jopa sanoa tuoneen jääkiekon Joensuuhun. Soila oli ensimmäiset vuodet myös Penan liikunnan- ja matematiikanopettaja.

Sitten liikunnanopettajaksi tuli Veli Vainio, ja hänen johdollaan Pena saavutti hyviä tuloksia yleisurheilussa. Keihästä hän on heittänyt tasan 50 metriä ja korkeutta hypännyt 170 senttiä. Hyviä tuloksia koulupojalle, joka oli mukana myös kaupunkiotteluissa Kuopio–Joensuu–Varkaus. Yleisurheilussa seura oli Joensuun Kataja.

Koulu sujui ensin erittäin hyvin.

– Olin aluksi suorastaan mallioppilas ja sain hymy-poikapalkintoja ja stipendejä. Lukioonkin pääsin aika

helposti. Valitsin kielilinjan, sillä venäjän lukeminen kiinnosti. Tämä oli aika uutta koko maan koulujärjestelmässä, ja rajan läheisyys lisäsi totta kai kiinnostusta kieltä kohtaan. Minulla oli siten neljä kieltä, eli ruotsi, englanti, venäjä ja saksa.

Mutta sitten lukiossa tyssäsi. Ensin Pena kävi kuudennen luokan kaksi kertaa.

– Jäin luokalle oikeastaan tahallaan. Meillä oli pieni porukka, jossa piti näyttää, että on kova. Sitä muka oli luokalle jääminen.

Samaa kovuutta piti näyttää moottoripyörilläkin. Japanilaiset valmistajat olivat silloin pienillä pyörillään muuttaneet koko moottoripyöräilyn. Kun ennen oli isoilla brittiläisillä ja tšekkiläisillä ajettu läpi vuoden töihin, niin nyt pienet japanilaiset olivat kuin leikkikaluja. Penan ensimmäinen pyörä oli 125-kuutioinen Suzuki.

– Meillä oli luokassa neljä pyörää. Joskus kilpailimme siitä, kuka pystyy talvella yhden välitunnin aikana ajamaan pisimmän lenkin ilman päähinettä ja kypärää. Tunnin alkaessa olimme sitten ihan jäässä. Se oli aivan hullua. Siihen olisi voinut vaikka kuolla, mutta silloin se oli meidän mielestämme vain kovaa.

Muutama ”lippakin” tuli ajettua, joista yhteen päättyi ura juniorimaajoukkueessa. Pahin kolari oli törmäys auton kanssa Penan ollessa matkalla koulujen väliseen viestijuoksukilpailuun. Sen jälkeen hän heräsi ensimmäisen kerran ambulanssissa ja toisen kerran leikkauspöydällä. Kun hän ajan tavan mukaan oli liikkeellä ilman kypärää ja pyörästä jäi ehjäksi vain takapyörä, niin kolarissa olisi voinut käydä vaikka kuinka pahasti. Ensimmäisten pyörien jälkeen Penalla on ollut montakin aina nykyiseen isoon Kawasakiin asti. Sillä hän ajelee harrastukse-

naan aina sopivan hetken sattuessa. Nyt turvallisuus on tarkasti mielessä, vaikka vauhti välillä nouseekin, mutta aina se ei ollut ensimmäisenä ajatuksissa.

Ylioppilaskirjoituksista Pena ei koskaan saanut todistusta.

– Olin silloin [vuonna 1972] jo Jokipoikien SM-sarjajoukkueessa, ja opettajat jännittivät aina, miten käy kouluuni kanssa vieraspelien jälkeen. Kirjoituksiinkin tulin yhteen aineeseen lähes suoraan vieraspeleistä.

Kirjoituksissa äidinkielestä ja reaalista tuli magna ja ruotsista approbatur, mutta englannissa hän reputti eikä osallistunut syksyllä uusintaan.

– Koulun päästötodistus minulla on, mutta ylioppilastodistus jäi puuttumaan. Olin jo niin suuntautunut urheiluun, että ajattelin, etten tarvitse koko todistusta. Eikä sen puuttuminen ole koskaan harmittanut. Ei edes vappuisin, jolloin vaimo voi kaivaa valkolakin esille.

MIELITIETTY SAMALTA LUOKALTA

Elämänkumppani löytyikin läheltä, sillä Ritva Simonen oli samalla luokalla oppikoulussa. Seurustelu alkoi jo 16-vuotiaana, ja yhteistä taivalta on käyty siitä lähtien.

– Pentti alkoi jo silloin piirittää. Totesin välillä, että eikö olisi voitu tavata hiukan myöhemmin, mutta menoa se oli alusta lähtien. Hänen sinnikkyytensä muuttui ensin ihastukseksi ja sitten rakkaudeksi, Ritva kertoo.

Hän oli ihan Joensuun keskustasta Siltakadulta, missä samassa talossa asui monta tulevaa jääkiekkoilijaa. Yksi näistä oli Seppo Repo.

– Hän oli ensimmäinen, joka pyysi kaupungille kävelemään. Kysyin sisareltanikin, mutta lopulta en uskaltanut lähteä, hän jatkaa.

Ritvan isä Tauno oli vaatturi ja äiti Hilikka ompelija, joka myöhemmin oli töissä leipomossa. Molemmat ovat kuuroja, mikä olikin yksi syistä myöhempään ammatinvalintaan terveystalalla. Isä työskenteli paljon myös perheen kotitilalla, jonne matkaa oli vain kolmekymmentä kilometriä. Mutta siitä huolimatta neljän hengen perhe asui aina kaupungissa.

Koulussa Ritva sai lempinimen ”Simo”, joka viittasi tietysti sukunimeen. Penan tavoin hänkin reputti yhdessä aineessa, mutta valmistui syksyllä ylioppilaaksi.

Penan kohdalla kummallista on se, että hän reputti englannissa, joka nyt on hänen vahvin kielensä. Kieliin valintaan johtanutta venäjää hän ei enää puhu, mutta tuntee kyrilliset kirjaimet, osaa auttavasti lukea ja puhuminenkin varmasti palautuisi, jos hän asuisi jonkin aikaa Venäjällä. Myöhemmin juuri Neuvostoliitosta tuli jopa hänen päävastustajansa.

Venäjä tuli tärkeäksi heti vuonna 1972, kun Pena yhdessä Ritvan, lapsuuden ystävänsä Ville Leppäsen ja hänen myöhemmän avopuolisonsa Pirjo Sutisen kanssa teki autolla matkan Joensuusta Leningradin (nykyinen Pietari), Moskovan ja Harkovan kautta aina Sotšiin asti.

– Matkustaminen sinne oli halpaa, mutta reissu oli kyllä enemmän kuin seikkailu. Saimme muka matkustaa rauhassa, mutta todellisuudessa meitä seurattiin aika tarkasti. Kun kerran pysähdyimme tauolle, niin puolen tunnin kuluttua tuli jo poliisi moottoripyörällä ihmettelemään meidän olevan aikataulusta myöhässä. Ihan etelässä kontrolli sitten löystyi selvästi. Tosin kerran kyydis-

sämme ollut rumpali pelästyi pahasti poliisiautoa, painui alas penkkien väliin ja nousi heti pois autosta poliisien mentyä ohi. Hän pelkäsi joutuvansa vankilaan, kun oli länsimaisten seurassa. Illalla näimme hänet taas rumpujen takana.

– Silloin kaikkea olisi haluttu ostaa Ritvan valkoisista kengistä lähtien. Yhdestä muovikassista maksettiin kymmenen ruplaa, kun normaalissa vaihdossa saimme sadalla markalla seitsemän ruplaa. Erityisesti kuivamuste-kynät ja purukumi olivat haluttuja. Mutta rahalla ei ollut mitään ostettavaa. Siitä juontuu votkaturismikin. Kun myi parit sukka housut, niin saattoi juhlia kunnolla. Mitään muuta tekemistä ruplilla ei ollut.

Silloin rupla ei ollut vaihdettava valuutta, joten Suomessa rahoilla ei olisi ollut mitään arvoa.

Jos oli itä ihmeellinen suomalaisille, niin oli myös länsi ihmetyksen kohde idässä.

– Meillä oli Ford Cortina. Kerran Harkovassa ihmettelimme hotellin edessä, missä auto on ja miksi hotellin edessä oli niin paljon väkeä. Automme oli väkijoukon keskellä. Porukka katseli sisään, osoitteli Fordin merkkiä ja hoki ”Ameerika, Ameerika”.

Kotiin tultiin sopivasti Kalevan Kisoihin, jotka pidettiin Joensuussa. Ajoitus kannatti, sillä lähiseudulta Parikkalasta kotoisin oleva Hannu Siitonen voitti keihäänheiton hienolla tuloksella 87,66. Vain kuukautta myöhemmin kahdesta mestarista, Lasse Virénistä ja Pekka Vasalasta, tuli Münchenissä myös olympiavoittajat. Suomen yleisurheilu eli silloin uusinta kulta-aikaansa. Urheilusta innostuneen nuorukaisen kannattikin kiirehtiä kotiin mestaruuskilpailuja katsomaan.

Koulun jälkeen Pena piti välivuoden ennen armeijaan menoa. Hän asui vielä vanhempiensa luona Vehkalahdentiellä ja alkoi jo saada ”pinnarahoja” jääkiekosta. Niistä sai mukavasti taskurahaa. Samalla hän oli serkun miehen apuna auton asentajana iltaisin ja viikonloppuisin aina jääkiekkokiireiltään ehtiessään. Serkku oli Fiatin asentaja, mutta korjasi vapaa-aikanaan muita autoja omassa pajassaan.

Ritva sai töitä Hoitoasema-nimiseltä lääkäriasemalta, jossa työalansa löydettyään siirtyi Savonlinnaan opiskelemaan kuntohoitajaksi.

Penan edessä oli sitten varusmiespalvelu, josta tulikin yksi käännekohta hänen elämässään. Tai oikeastaan se käännekohta jäi tulematta.

Joensuun Kiekko-Pojat oli silloin Suomen sarjassa ja oli onnistunut hyvin saamaan pelaajiaan Karjalan tykistörykmenttiin Ylämyllylle, josta on matkaa Joensuuhun alle 20 kilometriä. Näin pelaajat pääsivät helposti niin harjoituksiin kuin peleihin. Sama koski tietysti myös alokas Matikaista, joka ajeli Cortinallaan Ylämyllyn ja Mehtimäen väliä harjoituksiin. Pelimatkoille hänet pömittiin linja-autoon.

Kaikki sujui hyvin aina siihen asti, kunnes edessä oli aliupseerikoulu. Tykistön kohdalla se olisi tarkoittanut siirtoa Lappeenrantaan ja yritystä päästä SM-sarjassa pelanneen SaiPan riveihin. Se ei tietenkään sopinut ”Jokipojille”. Nuori hyökkääjä onnistuttiinkin siirtämään Karjalan jääkäripataljoonaan Kontiorantaan Kontiolahden kunnassa. Matka Joensuuhun ei paljon Ylämyllyä pitempi ollut. Mutta ihan kaikki ei ollut Matikaisen mieleen.

OLENNAINEN LUKU SUOMALAISTA JÄÄKIEKKO- HISTORIAA

Suomen jääkiekkomaajoukkue saavutti valmentaja Pentti Matikaisen johdolla kaikkien aikojen ensimmäiset arvokisamitalinsa Calgaryn olympialaisissa 1988, Canada Cupissa 1991 ja Prahan MM-kisoissa 1992.

Matikainen oli pitkään mukana kiekkoilumme keskeisimmissä tehtävissä, mutta kaikki ei ollut pelkkää päivänpaistetta. *Mies joka vei Leijonat mitaleille* kertoo, miten syntyi myytti "Muoti-Matikaisesta", miten HIFK:n toimitusjohtajakaudella "Sir Pentti" muuttui lempinimestä pilkaksi ja miten kaiken menestyksen hintana oli miltei terveyden menettäminen. Matikainen avaa kirjassa myös näkemyksiään valmentamisesta ja johtamisesta.

HANNU KAUHALA on toiminut mm. Iltalehden ja Uuden Suomen urheiluosaston esimiehenä sekä jääkiekkoilun erikoislehden Kiekkolehden päätoimittajana. Hän on kirjoittanut ja ollut mukana useissa jääkiekkoilua käsittelevissä kirjoissa. Vuonna 1990 ilmestynyt *Tavoitteena Stanley Cup* palkittiin Vuoden urheilukirjana.

Kansi: Timo Numminen
Kannen kuva: Lehtikuva / Jaako Avikainen

#kirja
WWW.KIRJA.FI

99.1 ISBN 978-951-31-8166-6

